

De toekomst van de ouderenzorg: Het Nationaal Programma Ouderenzorg vervolgd

B. Meyboom-de Jong^a

In 2008 is het Nationaal Programma Ouderenzorg (NPO) van start gegaan (www.nationaalprogrammaouderenzorg.nl). Het doel was om de organisatie en de inhoud van zorg en welzijn voor kwetsbare ouderen te verbeteren. Kwetsbaarheid verwijst naar het risico op functieverlies en verminderde zelfredzaamheid door een combinatie van chronische ziekten, welzijnsproblemen, gebrekkige woonsituatie, een zwak sociaal netwerk of een laag inkomen. Sinds het begin van het programma zijn acht netwerken rond de universitaire medische centra gevormd, die met elkaar 75 projecten hebben uitgevoerd. In deze aflevering van het Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie worden enkele projecten beschreven. Aan de projecten hebben ruim 650 'partijen' meegewerkt van huisartsen tot ziekenhuizen, van gemeenten tot zorgverzekeraars, van welzijnsadviseurs tot wijkverpleegkundigen en 'last but not least' veel mantelzorgers en vooral veel ouderen zelf. Zeggenschap van ouderen en eigen regie is de eerste kernwaarde die door deelnemende ouderen, onderzoekers en ZonMw is geformuleerd. In totaal hebben ruim 38.000 ouderen in de NPO- projecten meegewerkt en 170 ouderen hebben actief deelgenomen in doelgroep- en klankbordpanels.¹ Om maximale winst uit de opbrengsten van het NPO te halen is het noodzakelijk om de werkzame en doelmatige resultaten te implementeren en te borgen door voor structurele bekostiging te zorgen.

Op het NPO-congres op 12 november 2013 in Den Bosch heeft staatssecretaris Van Rijn laten weten dat er concrete resultaten zijn geboekt in de afgelopen vijf jaar en dat er wetenschappelijke kennis is vergaard over de vraag of nieuwe vormen

van zorg en zorgorganisatie daadwerkelijke verbeteringen zijn.² Omdat het veel tijd kost voordat veranderingen een beweging worden die zich op eigen kracht doorzet heeft hij besloten het NPO nog drie jaar te verlengen om implementatie, borging en samenwerking met andere programma's zoals 'In voor Zorg!' en 'Memorabel' mogelijk te maken.

De opbrengsten van het NPO bestaan enerzijds uit de resultaten van de projecten en anderzijds uit de speciale NPO-werkwijze waarbij de behoeften van ouderen leidend zijn en ouderen een belangrijke stem hebben. Om hun stem te laten horen zijn ouderen getraind en ondersteund. Handboek en cursusboek zijn voorhanden zodat ouderen zelf aan de slag kunnen.^{3,4} De koepel van ouderenbonden CSO heeft door literatuurstudie en focusgroepgesprekken een aantal items vastgesteld die vanuit het perspectief van ouderen uiterst belangrijk zijn bij ondersteuning en zorg: kwaliteit van leven, zelf de regie houden, thuis wonen en zorg dichtbij, problemen voorkomen (preventie en vroegsignalering), duidelijke en toegankelijke informatie, respectvol en vriendelijk bejegend worden, samenwerking en afstemming, en betaalbare zorg.⁵

Implementatie is nu het sleutelwoord, dat wil zeggen: uitrollen en in de praktijk toepassen en gebruiken van bewezen werkzame en doelmatige activiteiten. Lokale organisaties, gemeenten, verzekeraars en ouderen zelf hebben daarin een belangrijke verantwoordelijkheid. De komende jaren worden ze hiertoe verder ondersteund. Voorafgaand aan de implementatie zijn door de netwerken vanuit de Nederlandse Federatie van

^a Voorzitter ZonMw-Commissie NPO

Universitair Medische Centra (NFU) de eerste stappen gezet om kennis uit vergelijkbare projecten wetenschappelijk te bundelen op thema, en te bepalen welk project en welke methode de voorkeur verdient. Dit resulteerde in de keuze van de thema's screening, participatie, herstellzorg, zorgplannen, ICT-interventies, onderwijs en netwerkvorming.

Een consortium van Vilans, kwaliteitsinstituut CBO en Movisie gaat aan de slag om gebundelde kennis voor de praktijk toepasbaar te maken en bekijkt met welke kennis en projecten van buiten het NPO deze informatie gecombineerd kan worden. Ten behoeve van een adequate implementatie zullen de netwerken en het consortium samen optrekken. Er zullen bouwstenen, handvatten, toolkits en instrumenten voor de praktijk ontwikkeld worden en de kennis, werkwijze en het gedachtegoed zal in bestaande richtlijnen verankerd worden.

De ouderenparticipatie blijft een aandachtspunt, op regionaal maar ook op landelijk niveau. Om de opbrengsten van het NPO ten goede te laten komen aan alle ouderen is het van belang dat ouderen zelf weten wat er aan succes geboekt is en waar het aanbod beschikbaar is. Via intensieve communicatie zal deze informatie ook de ouderen die nu nog niet participeren bereiken. Tenslotte is het van groot belang dat er over drie jaar, als ZonMw niet meer actief de implementatieactiviteiten rond kwetsbare ouderen begeleidt, er een organisatie is die op eigen kracht doorgaat met de nu in gang gezette beweging om kwetsbare ouderen voor te bereiden, te ondersteunen en adequate zorg- en woonvormen te bieden. Daartoe wordt nu onder leiding van 'Be Bright', de groep achter Diagnose 2025, een brede coalitie tot stand gebracht die met vele partijen een beleidsagenda

opstelt. Naast partijen uit de zorg zullen partijen uit welzijn en wonen sterk bij de ondersteuning van kwetsbare ouderen betrokken worden, maar de ouderen zelf houden de lead.

In mijn opvatting is het mogelijk om, nog meer dan nu het geval is, kwetsbaarheid uit te stellen tot de allerlaatste levensfase. Omdat kwetsbaarheid voor een deel door psychosociale factoren wordt bepaald is dat geen vrome wens maar een realiseerbaar doel. Als ouderen actief in hun sociale omgeving investeren door actieve zelfzorg en zorg voor elkaar, dan komt dat niet alleen de zorg maar ook de samenredzaamheid en wederkerigheid ten goede. Oud worden zonder het te zijn ligt volgens Westendorp in zijn gelijknamige informatieve en leesbaar geschreven boek besloten in onze eigen sociale en psychologische flexibiliteit.⁶ Juist in de laatste levensfase is een vitale instelling van de oudere zelf noodzakelijk om van het dagelijks leven iets moois en waardevols te maken. Actief bewegen—lichamelijk, geestelijk en sociaal—is waarschijnlijk het beste recept voor geslaagd oud worden. Het NPO blijft hieraan werken.

Nationaal Programma Ouderenzorg

Het Nationaal Programma Ouderenzorg (NPO) verbetert de zorg en ondersteuning voor kwetsbare ouderen. Ruim 650 organisaties werken daarvoor landelijk en regionaal samen. Doel is een samenhangend zorgaanbod dat beter is afgestemd op de individuele behoeften van ouderen. Het NPO is een programma van ZonMw, in samenwerking met de NFU en de CSO. Opdrachtgever is het ministerie van VWS.

www.nationaalprogrammaouderenzorg.nl
[www.twitter.com/hetnpo](https://twitter.com/hetnpo)

Literatuur

1. Participatie. Een 10 voor patiëntenparticipatie. Den Haag: ZonMw en VSBfonds, 2013.
2. Oogst. De opbrengst van 5 jaar Nationaal Programma Ouderenzorg. Den Haag: ZonMw, 2013.
3. Handboek 'participatie voor ouderen in zorg-en welzijnsprojecten'. Utrecht: CSO, 2010.
4. Belderok J, Boersma B. Ouderen op weg naar 2030. 80-in-30. Handleiding voor het geven van cursussen in 2 en 5 dagdelen. Denktank 60+ Noord. Zie ook www.denktank60plusnoord.nl.
5. Ouderen over ondersteuning en zorg. Kwaliteitscriteria voor ondersteuning en zorg vanuit ouderenperspectief met extra aandacht voor kwetsbare ouderen, waaronder migrantenouderen. CSO, ZorgBelang Nederland, Stichting Pharos, 2013.
6. Westendorp R. Oud worden zonder het te zijn. Over vitaliteit en veroudering. Amsterdam/Antwerpen: Atlas Contact, 2013.